

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

8 oktober 2008

ONTWERP VAN DECREET

**houdende instemming met de stabilisatie- en associatieovereenkomst
tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds,
en de republiek Montenegro, anderzijds, en de slotakte,
ondertekend in Luxemburg op 15 oktober 2007***

* De tekst van de stabilisatie- en associatieovereenkomst, de bijlagen I tot VII, de protocollen 1 tot 8, de slotakte en de verklaringen 1 en 2 bij de slotakte ligt ter inzage op de directie Decreetgeving van het Vlaams Parlement.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. ALGEMENE BESCHOUWINGEN**1. Totstandkoming van de overeenkomst****1.1. *Het stabilisatie- en associatieproces***

In 1997 werd de regionale aanpak van de Europese Unie (EU) ten aanzien van de Balkan officieel gelanceerd. In een mededeling van 26 mei 1999 over het stabilisatieproces in de Balkan legde de Europese Commissie het kader vast voor een breed partnerschap met de landen uit de regio. Onderhandelingen zouden geopend worden wanneer een land aan bepaalde politieke en economische voorwaarden voldeed. In juni 2000 verklaarde de Europese Raad van Feira dat alle landen van het stabilisatie- en associatieproces potentiële kandidaten voor het EU-lidmaatschap zijn. Op de topontmoeting met de EU die in november 2000 in Zagreb plaatsvond, bevestigden de Balkanlanden hun engagement tegenover het stabilisatie- en associatieproces. Dit proces bevat verschillende tussenstappen, waarvan de stabilisatie- en associatieovereenkomst de belangrijkste is. Er wordt rekening gehouden met het ontwikkelingsniveau van elk land zodat het zijn eigen ritme kan volgen. Om in aanmerking te komen voor het EU-lidmaatschap trachten de landen uit de regio de politieke en economische voorwaarden te vervullen die voor alle kandidaat-lidstaten dezelfde zijn. In maart 2006 bevestigde de EU dat de toekomst van de landen van de westelijke Balkan binnen de EU ligt. De betrokken landen werden opgeroepen tot een actieve regionale samenwerking die de sleutel blijft tot duurzame stabiliteit, economische ontwikkeling en verzoening.

België heeft deze toenadering volledig onderschreven en ondersteund. Voor België is trouwens een belangrijke bijdrage aan het stabilisatie- en associatieproces weggelegd. België financiert de activiteiten van internationale instellingen die in de regio werkzaam zijn en de uitvoering van een aantal projecten. Deze bijdrage bestaat ook in het sturen van gekwalificeerd personeel naar de Balkan. Daarnaast is er ook medewerking in de vorm van kennisoverdracht. Ook voor Vlaanderen behoren de landen van Centraal- en Oost-Europa tot de geografische prioriteiten van het buitenlands beleid.

1.2. *De totstandkoming van de overeenkomst met Montenegro*

In april 2005 stelde de Europese Commissie haar rapport over de haalbaarheid van een stabilisatie- en associatieovereenkomst met de Unie van Servië en Montenegro voor. In dat rapport stond dat Servië en Montenegro voldoende voorbereid waren. Op 3 oktober 2005 gaf de Raad aan de Commissie de toelating om onderhandelingen te starten. Er vonden 4 onderhandelingsrondes plaats. Op 11 mei 2006 werden die onderhandelingen opgeschort omdat de Unie van Servië en Montenegro onvoldoende samenwerkte met het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag.

Nadat Montenegro op 3 juni 2006 zijn onafhankelijkheid uitgeroepen had, nam de Raad op 24 juli 2006 een mandaat aan om te onderhandelen over een stabilisatie- en associatieovereenkomst met Montenegro op basis van het mandaat voor onderhandelingen met de Unie van Servië en Montenegro. De Montenegrijnse overheid wilde de onderhandelingen vlot afhandelen om de onafhankelijkheid van Montenegro te bekrachtigen en om tegenover de bevolking en tegenover de internationale gemeenschap blijk te geven van de levensvatbaarheid van het land en zijn capaciteiten. De keuze om snel een stabilisatie- en associatieovereenkomst te sluiten moest ook een tastbaar bewijs opleveren van het Europese perspectief. Op die manier wou Montenegro zijn administratieve mogelijkheden aantonen en Servië vóór zijn in de toenadering tot de EU. Een eerste officiële onderhandelingsronde en een eerste technische ronde vonden plaats op 26 september 2006. Op 8 november 2006 publiceerde de Commissie een eerste voortgangsrapport over Montenegro. In dat rapport werd gesteld dat Montenegro enige vooruitgang geboekt had wat betreft de politieke criteria. De kernprioriteiten van het Europees partnerschap werden globaal aangepakt, maar substantiële resultaten waren op dat ogenblik nog niet geboekt. Ook inzake de economische criteria werd vooruitgang geboekt op weg naar een goed werkende markteconomie.

Na drie onderhandelingsrondes werden de onderhandelingen op 1 december 2006 succesvol afgerond. De Montenegrijnse onderhandelaars deden belangrijke toegevingen inzake economische en commerciële openheid. Zo is het tempo waarmee de tariefbescherming weggewerkt wordt, ambitieuzer dan voor Albanië en zijn de zogenaamd gevoelige producten en de vrijwaringsclausules minder talrijk. De ontwerp-

overeenkomst werd op 14 maart 2007 geparafeerd in de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica.

1.3. *De Belgische houding tijdens de onderhandelingen*

Bij de voorbereiding van het onderhandelingsmandaat en tijdens de onderhandelingen heeft België steeds gepleit voor een coherente regionale benadering waarbij Montenegro behandeld werd zoals de andere landen van de Balkan, zonder voorkeurregeling en zonder negatieve vooroordelen.

België heeft er bij de Unie van Servië en Montenegro steeds op aangedrongen samen te werken met het Joegoslavië-tribunaal. Het stond dus volledig achter de beslissing van de Commissie om de onderhandelingen met de Unie van Servië en Montenegro op te schorten. Nadat mevrouw Del Ponte, toenmalig openbare aanklager bij het Joegoslavië-tribunaal, herhaaldelijk verklaard had dat Montenegro voldoende samenwerkte met het tribunaal, stemde België in met de hervatting van de technische onderhandelingen met Montenegro en was het voorstander van een snel verloop van die onderhandelingen.

Op technisch vlak besteedde België zeer veel aandacht aan de regels betreffende de oorsprong van de suiker. Die bezorgdheid vindt haar oorsprong in de belangen van het Vlaamse en het Waalse Gewest in de suikerproductie en -raffinage en in de precedenten van misbruik en omzeiling van deze regels van oorsprong door bepaalde landen. Sinds 2000 bestaat er immers een autonoom tariefquotum dat door de EU toegekend werd aan de Unie van Servië en Montenegro, waardoor Servië en Montenegro jaarlijks 180.000 ton suiker konden uitvoeren naar de Europese markt tegen de communautaire prijs. Op 30 april 2003 was de Commissie genooddakt dit mechanisme op te schorten wegens misbruik van de regels van oorsprong door Servische en/of Montenegrijnse operatoren. Zij hadden suiker tegen lage prijzen uit derde landen ingevoerd en opnieuw uitgevoerd naar de EU. Het autonoom tariefquotum kwam pas op 7 augustus 2004 opnieuw in gebruik.

Rekening houdend met dit precedent, met de beperkte administratieve capaciteiten van Montenegro en met de oplossing die in 2006 voor Albanië uitgewerkt werd, stelde België voor een symbolisch suikerquotum van 1000 ton aan Montenegro toe te kennen. Omdat de Montenegrijnse suikerproductie zo goed

als onbestaande is, zou elke overschrijding van het quotum onmiddellijk gewezen hebben op fraude en misbruik van de regels betreffende de oorsprong. De Belgische aandacht voor deze zaak werd ook ingegeven door de bezorgdheid om geen precedenten te creëren tegenover Bosnië en Herzegovina en vooral tegenover Servië dat een belangrijke suikerproducent is. België werd daarbij gesteund door andere lidstaten.

Na besprekingen met de Commissie verklaarde België zich bereid het voorstel in te trekken. Een delegatie van de Commissie maakte in februari 2007 een transparant en nauwkeurig verslag op waaruit een aanzienlijke verbetering bleek van de administratieve capaciteiten van Montenegro. Daardoor konden de EU en België terecht vertrouwen op een correct beheer van de certificaten van oorsprong. Protocol 3 over de regels betreffende de oorsprong werd toegelicht, aangevuld en uitgebreid om te beletten dat mengsels van suiker en zoetstof – de zogenaamde gemengde producten – naar de communautaire markt en tegen communautaire prijzen zouden uitgevoerd worden. België wees nogmaals op de aandacht die het besteedt aan het risico van een destabilisatie van de binnenlandse suikermarkt ingevolge de invoer van gemengde producten. Bovendien ziet het toe op de transversale toepassing in de Westelijke Balkan van de bepalingen in de stabilisatie- en associatieovereenkomst met Montenegro die dienen om dit risico onder controle te houden. België rekent op een strenge follow-up van de handelsstromen van deze gemengde producten, waarbij het proces van inschakeling van de douanediensdiensten automatisch opgestart wordt eens de toename van de invoer tussen twee opeenvolgende jaren een drempel van 25% zou overschrijden.

2. Doel en inhoud van de overeenkomst

De stabilisatie- en associatieovereenkomst is een nieuw model van overeenkomst. De doelstellingen en de centrale elementen van een dergelijke overeenkomst zijn de volgende:

- het tot stand brengen van een politieke dialoog tussen de partijen;
- de verbetering van de regionale samenwerking;
- het vooruitzicht op het instellen van een vrijhandelszone met de Europese Gemeenschap (EG) over een periode van tien jaar;

- bepalingen met betrekking tot het verkeer van werknemers en van kapitaal, de vestiging van ondernemingen en het dienstenverkeer;
- het harmoniseren van de interne wetgeving, met name in de essentiële domeinen van de interne markt;
- samenwerking op een groot aantal beleidsdomeinen, waaronder justitie, cultuur, onderwijs, toerisme, milieu, lokale en regionale ontwikkeling;
- de oprichting van een Stabilisatie- en associatie-raad, een Stabilisatie- en associatiecomité en een Parlementair Stabilisatie- en associatiecomité.

Macedonië en Kroatië waren in 2001 de eerste Balkanlanden waarmee een stabilisatie- en associatieovereenkomst gesloten werd. Beide overeenkomsten zijn reeds in werking getreden. De overeenkomst met Albanië werd op 12 juni 2006 ondertekend en goedgekeurd bij het decreet van 23 november 2007, maar zij is nog niet in werking getreden. De overeenkomsten met Servië en Bosnië en Herzegovina werden tijdens de eerste helft van 2008 ondertekend.

De stabilisatie- en associatieovereenkomsten voorzien weliswaar in specifieke bepalingen voor elk land, maar voor heel de Balkan is de doelstelling dezelfde, namelijk een volledige associatie via de instelling van dezelfde basisvoorwaarden op het einde van een overgangperiode.

De stabilisatie- en associatieovereenkomsten bevatten mechanismen, gaande van gespecialiseerde subcommissies tot politieke vergaderingen zoals de Stabilisatie- en associatieraad, die de EU in staat stellen prioriteiten te bepalen en de toepassing ervan te bewaken. De effectieve uitvoering van de overeenkomst over een voldoende lange periode is een absolute voorwaarde. Pas daarna zal de EU verdere stappen overwegen voor een verdere toenadering.

3. Belang voor Vlaanderen

In de Vlaamse beleidsnota Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking 2004-2009 wordt gewezen op het toenemend belang van de landen van de Westelijke Balkan. Vlaanderen zal de bestaande initiatieven in de Westelijke Balkan valoriseren en nieuwe impulsen voor samenwerking ontwikkelen.

De stabilisatie- en associatieovereenkomst is van groot belang voor het stabilisatie- en associatieproces met de landen van Zuidoost-Europa en voor de totstandbrenging en handhaving van een stabiele orde in Europa. De partijen verbinden zich ertoe bij te dragen tot de politieke, economische en institutionele stabiliteit in Montenegro en in de hele regio. Zij onderstrepen het belang dat zij hechten aan de eerbiediging van de rechtstaat en de mensenrechten en aan de democratische beginselen.

De samenwerking tussen de partijen zal de bestaande economische banden verstevigen, tot wederzijds voordeel en met het oog op de sociale en economische ontwikkeling van Montenegro. Het samenwerkingsbeleid wordt ingebed in een regionaal kader, waarbij de samenwerking tussen Montenegro en zijn buurstaten aangemoedigd wordt.

Belangrijk voor Vlaanderen is de samenwerking op het vlak van:

- het economisch beleid en de handelspolitiek;
- het bevorderen en beschermen van investeringen;
- het industrieel beleid;
- het toerisme;
- de modernisering en de herstructurering van de landbouw;
- het sociaal beleid, voornamelijk betreffende de verbetering van het Montenegrinse tewerkstellingsbeleid, de aanpassing van de sociale zekerheid aan de nieuwe economische en sociale vereisten, de aanpassing van de wetgeving inzake arbeidsvoorwaarden en gelijke kansen voor mannen en vrouwen en de verbetering van de bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers;
- het onderwijs en de opleiding teneinde het niveau van het algemene onderwijs in Montenegro te verbeteren en met speciale aandacht voor het jeugdbeleid en de tewerkstelling van jongeren;
- de cultuur en de audiovisuele sector;
- informatie en communicatie;
- vervoer;

- energie;
- bescherming van het leefmilieu;
- wetenschappelijk onderzoek en technologische ontwikkeling.

4. Schets van het partnerland

Montenegro is een relatief klein Balkanland met een oppervlakte van 13.812 km² en ongeveer 675.000 inwoners. Het wordt begrensd door Albanië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Servië.

4.1. Politieke gegevens

Na het uiteenvallen van de Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië werd op 27 april 1992 de Federale Republiek Joegoslavië (FRJ), bestaande uit de deelrepublieken Servië en Montenegro, uitgeroepen. Dat gedwongen huwelijk kwam vanaf 1997 onder druk te staan omdat de Montenegrijnen niet langer de economische gevolgen wilden dragen van het internationaal isolement dat een gevolg was van het beleid van toenmalig president Milosevic. Op 4 februari 2003 nam het federale parlement van de FRJ een grondwettelijk handvest aan waardoor de FRJ ophield te bestaan. In de plaats kwam een losse Unie van Servië en Montenegro.

Op 21 mei 2006 konden de Montenegrijnen zich in een referendum uitspreken over een onafhankelijk Montenegro. 55,5% van de kiezers stemde voor onafhankelijkheid. Met een opkomst van 86,5% werd het hoogste cijfer bereikt dat ooit bij verkiezingen kon genoteerd worden. Meteen werd voldaan aan de voorwaarden die de EU gesteld had om te kunnen spreken van een geldig referendum, namelijk een opkomst van minstens 50% en minimum 55% ja-stemmen. Op 3 juni 2006 werd de onafhankelijkheid uitgeroepen. Op 12 juni 2006 gaf de EU de lidstaten de toelating om Montenegro te erkennen. Servië erkende de nieuwe staat op 15 juni 2006.

Op 10 september 2006 vonden parlementsverkiezingen plaats. De Coalitie voor een Europees Montenegro van uittredend premier Djukanovic behaalde de meerderheid. De pro-Servische partijen deden het minder goed dan verwacht.

De Montenegrijnse Grondwet werd aangenomen op 19 oktober 2007 en afgekondigd op 22 oktober 2007. De nadruk wordt gelegd op het democratisch en het milieuvriendelijk karakter van het land en op sociale

rechtvaardigheid. Montenegro is een parlementaire republiek met een éénkamerstelsel. Het parlement keurt wetten goed, ratificeert internationale verdragen, duidt de regeringsleden en rechters aan, neemt de begroting aan en oefent andere taken uit die door de Grondwet opgelegd worden.

Eerste minister Sturanovic nam op 31 januari 2008 ontslag om gezondheidsredenen. Hij werd opgevolgd door Milo Djukanovic die sinds 1990 bijna onafgebroken Montenegro leidde. De regering staat in voor het formuleren en uitvoeren van het buitenlands beleid, het aannemen van decreten en andere regelgeving, de uitvoering van de wetten, het sluiten van internationale verdragen en de organisatie en werking van de administratie.

Op 6 april 2008 vonden presidentsverkiezingen plaats. Filip Vujanovic werd herkozen. Hij haalde het met bijna 52% van de stemmen van de pro-Servische kandidaat Andeija Mandic (19,5%) en de liberaal Nebosja Medojevic (16,6%). De president die verkozen wordt voor een ambtstermijn van vijf jaar, heeft vooral een protocollaire functie. De president vertegenwoordigt Montenegro in binnen- en buitenland, kondigt wetten af, roept parlementsverkiezingen uit, stelt het houden van een referendum voor en legt aan het parlement de kandidaten voor voor het ambt van eerste minister en van voorzitter en rechter van het Grondwettelijk Hof.

4.2. Mensenrechten

Montenegro bevindt zich in een vroeg stadium voor het opzetten van een juridisch en institutioneel kader na de onafhankelijkheid. Op 6 juni 2006 ratificeerde Montenegro het Europees verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

De voornaamste conclusie uit het voortgangsrapport over het kandidaat-lidmaatschap van de EU, dat begin november 2007 gepubliceerd werd, is dat Montenegro veel vooruitgang geboekt heeft bij het opzetten van een degelijk openbaar bestuur. In dat rapport wordt er ook op gewezen dat de Grondwet opgesteld werd in lijn met de Europese normen en dat vooruitgang geboekt werd op het vlak van de mensenrechten en de bescherming van minderheden. Toch moet Montenegro de strijd tegen corruptie aangaan en de controle op het openbaar bestuur versterken. De EU spreekt haar bezorgdheid uit over de omstandigheden waarin vluchtelingen leven.

De Grondwet waarborgt vrijheid van godsdienst, vereniging en vergadering. De persvrijheid wordt over

het algemeen gerespecteerd. Laster wordt beschouwd als een criminele daad, maar wordt eerder bestraft met een boete dan met een gevangenisstraf. Journalisten doen vaak aan zelfcensuur.

Voor vrouwen is het principe ‘gelijk loon voor gelijk werk’ wettelijk vastgelegd, maar de traditionele patriarchale houding beperkt hun rol in het economisch leven. Vrouwen zijn trouwens ook ondervertegenwoordigd in de politiek. Slechts 14,6% van de kandidaten voor de parlementsverkiezingen van 2006 waren vrouwen. Culturele en etnische minderheden hebben eigen politieke partijen en verenigingen en de media berichten hen in hun eigen taal. Etnische Albanezen klagen over ondervertegenwoordiging.

Naar aanleiding van het Montenegrijns lidmaatschap van de Verenigde Naties (VN) riep Amnesty International (AI) het land op om zijn onafhankelijkheid aan te wenden voor het verbeteren van de mensenrechten. Daarbij werd gewezen op het vervolgen van mensen die zich in het verleden schuldig gemaakt hebben aan oorlogsmisdrijven en grove schendingen van de mensenrechten en op het vergoeden van de slachtoffers of hun nabestaanden. AI vroeg ook aandacht voor de situatie van de vluchtelingen en de ontheemden.

In augustus 2006 werd een actieplan goedgekeurd voor de bestrijding van corruptie en van de georganiseerde misdaad. Corruptie in alle geledingen van de maatschappij is trouwens een groot probleem. In de ‘corruption perception index’ (CPI) 2007 staat Montenegro op een gedeelde 84ste plaats met een score van 3,3 op 10.

In zijn rapport 2007 merkt AI op dat Montenegro de straffeloosheid van oorlogsmisdaden en politieke moorden aanpakt. In datzelfde rapport wordt ook melding gemaakt van de arrestatie en de slechte behandeling van 17 etnische Albanezen en wordt aandacht gevraagd voor de situatie van de Roma-zigeuners en de Serviërs die gevlucht zijn uit Kosovo. Ten slotte vragen niet-gouvernementele organisaties (ngo’s) de oprichting van een instelling die moet toezien op de naleving van de wet inzake de bescherming tegen geweld binnen het gezin.

4.3. *Economische en sociale gegevens*

Algemene economische toestand

De Montenegrijnse economie bevindt zich in een overgangsfase. De jongste jaren werden positieve resultaten geboekt. In 2005 kon een groeicijfer van 4,1% genoteerd worden, ondanks een terugval van de

industriële productie. De groei is echter afhankelijk van een klein aantal belangrijke sectoren en bedrijven. Het toerisme en de financiële sector zijn de meest dynamische sectoren. Het begrotingstekort bedroeg 2,6% van het bruto binnenlands product (bbp) terwijl de staatsschuld met 43% daalde. De inflatie bedroeg 1,8%.

Volgens de EU heeft Montenegro vooruitgang geboekt bij het creëren van een goedwerkende markteconomie. De economische stabiliteit is verbeterd waardoor meer banen gecreëerd zijn en de inflatie laag blijft. Er zijn echter nog ingrijpende hervormingen nodig om de markteconomie bestand te maken tegen concurrentie op langere termijn. Het land moet nog werk maken van de hoge energieprijzen en de strijd tegen de werkloosheid.

De nadruk wordt gelegd op de dienstensector. Het toerisme wordt als speerpunt voor de toekomstige economische ontwikkeling aanzien. Talrijke hotels werden geprivatiseerd en gemoderniseerd en er wordt geïnvesteerd in nieuwe projecten en in een verbetering van de infrastructuur. Momenteel zorgt het toerisme voor ongeveer 15% van de inkomsten en dat aandeel wil de overheid nog opdrijven maar er wordt niet gemikt op massatoerisme.

De industrie kampt met grote structurele problemen. De metaalindustrie, de scheepswerven, de mijnbouw en de energievoorziening zitten in lastige papieren. Verschillende ondernemingen hebben hun productie fel ingekrompen of werken sterk deficitair. Het geprivatiseerde aluminiumbedrijf Podgorica (KAP) doet het daarentegen wel goed. Het zorgt voor 50% van de industriële productie van het land.

Als reactie op de hyperinflatie en de prijsstijgingen in Servië, voerde Montenegro in 1999 de Duitse mark in als nationale munt. Naast economische redenen speelde ook de wil zich politiek en economisch te distantiëren van Servië mee. In 2002 werd de mark vervangen door de euro.

Het belang van de milieudimensie in het economisch en maatschappelijk leven wordt erkend in de Grondwet die Montenegro uitroept tot de eerste ‘ecologische republiek’ ter wereld.

Investeringsklimaat

De oprichting van het Montenegrijns agentschap voor economische herstructurering en buitenlandse investeringen werd op 11 juli 1990 goedgekeurd door het Montenegrijns parlement.

In het kader van zijn streven naar een vrijemarkteconomie maakte Montenegro werk van het opstellen van een wetgeving inzake buitenlandse investeringen die grotendeels in overeenstemming is met die van andere landen met een vrijemarkteconomie, zoals de EU-lidstaten. Die regelgeving is onder andere gebaseerd op:

- het bestaan van investeringsmodellen volgens het principe van gemengde bedrijven en andere vormen van samenwerking met buitenlandse investeerders;
- de veiligheid van buitenlandse investeringen zonder beperking in de tijd;
- de vertegenwoordiging van buitenlandse investeerders in het management van bedrijven in verhouding tot hun investeringen;
- de vrije overmaking van winsten en de repatriëring van het geïnvesteerde kapitaal;
- een zo groot mogelijk aantal sectoren waarin kan geïnvesteerd worden;
- het recht op concessies voor het gebruik van gemeenschappelijke eigendommen;
- de modaliteiten voor het omzetten van buitenlandse schuld in aandelen ('debt-equity swap').

Buitenlandse investeerders kunnen investeren in bedrijven voor het uitvoeren van activiteiten of diensten. Zij kunnen ook ondernemingen vestigen en andere investeringen doen, in overeenstemming met de wet op buitenlandse investeringen en andere wetten.

In 2006 werd voor 467 miljoen euro geïnvesteerd in Montenegro. Dat betekende een stijging met 22,6% ten opzichte van 2005.

De Nationale Delcrederedienst kent Montenegro een politiek risico van 3 toe (op een schaal van 1 tot 7). Het commercieel risico behoort met een C tot de hoogste categorie.

Sociale toestand

De arbeidsmarkt is star en er is een hoge werkloosheid. Er worden onvoldoende maatregelen getroffen om de behoeften en de vaardigheden op elkaar af te stemmen. De lonen zijn in de loop van 2002 terugge-

vallen door prijsstijgingen die een gevolg waren van de omschakeling van de Duitse mark naar de euro.

Op het gebied van de gezondheid en de veiligheid op het werk en van gelijke kansen voor mannen en vrouwen moet nog een en ander gerealiseerd worden. Op onderwijsvlak ligt de integratie in de Europese ruimte voor hoger onderwijs in het kader van het Bologna-proces op schema.

4.4. Buitenlands beleid

Het buitenlands beleid van Montenegro is gebaseerd op:

- Europese integratie;
- het lidmaatschap van internationale instellingen;
- toetreding tot het Partnerschap voor de Vrede van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO): Montenegro trad toe op 14 december 2006;
- samenwerking met de buurlanden en voortzetting van het verzoeningsproces met Kroatië;
- economische stabiliteit met hulp van het buitenland;
- de oplossing van het vluchtelingenprobleem in de regio;
- de uitbouw van regionale politieke en economische samenwerking, vooral binnen het Samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP).

Vermits Servië alleen de rechtsopvolger is van de Unie van Servië en Montenegro, verloor Montenegro na zijn onafhankelijkheid het lidmaatschap in de verschillende internationale instellingen. Ondertussen is het land lid geworden van de VN, de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur (UNESCO). Op 11 mei 2007 werd Montenegro de 47ste lidstaat van de Raad van Europa.

In 2005 en 2006 ontving Montenegro respectievelijk 22 miljoen en 19,5 miljoen euro steun van de EU via 'Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation' (CARDS), het specifiek

programma van de EU voor de Balkan. Met ingang van 2007 is het financiële pretoetredingsinstrument (IPA) het enige financiële instrument voor kandidaat-lidstaten voor de periode 2007-2013 en zijn alle voornoemde instrumenten vervangen. In het kader van dat IPA mag Montenegro tussen 2007 en 2009 jaarlijks ongeveer 30 miljoen euro verwachten.

4.5. *Betrekkingen met Vlaanderen en België*

België erkende Montenegro bij het koninklijk besluit van 23 juni 2006. Op 25 juli 2006 sloten België en Montenegro een overeenkomst inzake het aanknopen van diplomatieke en consulaire betrekkingen. De bilaterale akkoorden tussen België en de Unie van Servië en Montenegro hebben verder uitwerking tot wanneer zij hetzij bevestigd hetzij heronderhandeld zullen worden.

In de Vlaamse beleidsnota Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking 2004-2009 wordt gewezen op het toenemend belang van de landen van de Westelijke Balkan. Vlaanderen zal de bestaande initiatieven in de Westelijke Balkan valoriseren en nieuwe impulsen voor samenwerking ontwikkelen.

In 2007 voerde Vlaanderen voor 3,9 miljoen euro uit naar Montenegro terwijl er slechts voor 100.000 euro ingevoerd werd uit Montenegro.

II. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING VAN DE OVEREENKOMST

De overeenkomst telt 139 artikelen, verdeeld over tien titels. Verder werden zeven bijlagen en acht protocollen bij de overeenkomst gevoegd. Bij de slotakte werden twee verklaringen gevoegd.

De preambule bevat een intentieverklaring en de opsomming van de principes die samen het kader voor de overeenkomst schetsen. Het belang van de overeenkomst voor het stabilisatie- en associatieproces met de landen van Zuidoost-Europa en voor de totstandbrenging en de handhaving van een stabiele orde in Europa worden beklemtoond. Er wordt ook gewezen op de bereidheid van de EU om Montenegro zo volledig mogelijk te integreren in de politieke en economische hoofdstroom van Europa en de status van Montenegro als een potentiële kandidaat voor het lidmaatschap van de EU, onder voorbehoud van de succesvolle tenuitvoerlegging van de overeenkomst, met name wat regionale samenwerking

betreft. De partijen gaan de verbintenis aan bij te dragen tot de stabilisatie van Montenegro en de hele regio op politiek, economisch en institutioneel vlak, via de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld en door democratisering, institutionele versterking en hervorming van de overheidsadministratie, intensievere handel, economische samenwerking en samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken. De partijen onderstrepen het belang dat zij hechten aan de eerbiediging van de rechtsstaat en de mensenrechten en aan de democratische beginselen.

Overeenkomstig artikel 1 wordt een associatie tot stand gebracht tussen de Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en Montenegro, anderzijds, met als voornaamste doelstellingen:

- het ondersteunen van de inspanningen van Montenegro om de democratie en de rechtsstaat te versterken;
- bij te dragen tot de politieke, economische en institutionele stabiliteit in Montenegro en tot de stabilisatie van de regio;
- het tot stand brengen van een passend kader voor de politieke dialoog, zodat nauwe betrekkingen tussen de partijen kunnen ontstaan;
- het ondersteunen van de inspanningen van Montenegro voor de ontwikkeling van de economische en internationale samenwerking, onder meer door de aanpassing van zijn wetgeving aan die van de Gemeenschap;
- het ondersteunen van de inspanningen van Montenegro om de overgang naar een markteconomie te voltooien;
- het bevorderen van harmonieuze economische betrekkingen en het geleidelijk instellen van een vrijhandelszone;
- het bevorderen van regionale samenwerking op alle gebieden die onder de overeenkomst vallen.

Titel I – Algemene beginselen (artikelen 2-9)

Het kader wordt gedefinieerd waarbinnen de stabilisatie- en associatieovereenkomst moet geplaatst worden.

Artikel 2 stelt dat de grondslag van het binnen- en buitenlands beleid van de partijen gevormd wordt door de eerbiediging van de democratische beginselen en de mensenrechten, de eerbiediging van de beginselen van het internationaal recht (waaronder de volledige medewerking aan het Joegoslavië-tribunaal) en de rechtsstaat en de beginselen van de markteconomie. Deze bepalingen vormen samen met de bestrijding van massavernietigingswapens en de overbrengingsmiddelen daarvoor een essentieel element van de overeenkomst (artikel 3).

In artikel 4 bevestigen de partijen nogmaals het belang dat zij hechten aan het nakomen van internationale verplichtingen, met name de volledige samenwerking met het Joegoslavië-tribunaal.

Volgens artikel 5 staan internationale en regionale vrede en stabiliteit, de ontwikkeling van betrekkingen van goed nabuurschap, mensenrechten en de bescherming van minderheden centraal in het stabilisatie- en associatieproces. De sluiting en de tenuitvoerlegging van de overeenkomst gebeuren in het kader van de besluiten van de Raad van 29 april 1997 en zijn gebaseerd op de afzonderlijke verdiensten van Montenegro.

Artikel 6 bepaalt dat Montenegro zich ertoe verbindt voort te gaan op de weg naar samenwerking en bevordering van de betrekkingen van goed nabuurschap met de andere landen van de regio. Die verbintenis is van fundamenteel belang voor de ontwikkeling van de betrekkingen en de samenwerking tussen de partijen en zij draagt bij tot regionale stabiliteit.

In artikel 7 bevestigen de partijen nogmaals het belang dat zij hechten aan de strijd tegen het terrorisme en het nakomen van internationale verplichtingen ter zake.

De associatie wordt geleidelijk tot stand gebracht gedurende een overgangsperiode van maximum vijf jaar. De overeenkomstig artikel 119 opgerichte Stabilisatie- en associatieraad onderzoekt in principe jaarlijks de tenuitvoerlegging van de overeenkomst en de goedkeuring en uitvoering door Montenegro van de gevraagde hervormingen. Op basis van die toetsing doet de Stabilisatie- en associatieraad aanbevelingen en neemt hij besluiten. Uiterlijk tijdens het derde jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst verricht de Stabilisatie- en associatieraad een grondige evaluatie over de vorderingen die Montenegro gemaakt

heeft en kan hij besluiten treffen over de volgende fasen van het associatieproces. De toetsing geldt niet voor het vrij verkeer van personen waarvoor een aparte regeling vastgesteld wordt (artikel 8).

Artikel 9 stelt dat de overeenkomst verenigbaar moet zijn met de relevante bepalingen van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en meer specifiek met artikel XXIV van de algemene overeenkomst betreffende tarieven en handel (GATT, 1994) en artikel V van de algemene overeenkomst betreffende de handel in diensten (GATS), en overeenkomstig moet uitgevoerd worden.

Titel II – Politieke dialoog (artikelen 10-13)

Overeenkomstig artikel 10 wordt de politieke dialoog tussen de partijen verder ontwikkeld, met het oog op:

- de volledige integratie van Montenegro in de gemeenschap van democratische naties en de geleidelijke toenadering tot de EU;
- convergentie van de standpunten over internationale vraagstukken;
- regionale samenwerking en de ontwikkeling van de betrekkingen van goed nabuurschap;
- gezamenlijke standpunten inzake veiligheid en stabiliteit in Europa, met inbegrip van samenwerking op de gebieden die vallen onder het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) van de EU.

De partijen zijn van mening dat de proliferatie en de overbrengingsmiddelen van massavernietigingswapens één van de meest ernstige bedreigingen van de internationale stabiliteit en veiligheid vormen. Zij komen overeen samen te werken en bij te dragen tot de bestrijding ervan.

De politieke dialoog vindt plaats binnen de Stabilisatie- en associatieraad op ministerieel niveau. Op verzoek van de partijen kan de dialoog ook andere vormen aannemen zoals overleg op ambtelijk niveau, het optimaal gebruikmaken van alle diplomatieke kanalen en andere middelen die een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan de consolidatie, ontwikkeling en intensivering van de dialoog (artikel 11). Op parle-

mentair vlak vindt de dialoog plaats via het Parlementair Stabilisatie- en associatiecomité (artikel 12). De dialoog kan plaatsvinden in multilateraal verband of als regionale dialoog (artikel 13).

Titel III – Regionale samenwerking (artikelen 14-17)

Montenegro verbindt zich ertoe de regionale samenwerking in de Balkan actief te bevorderen. De EG zal via haar programma's voor technische bijstand projecten steunen die een regionale of grensoverschrijdende dimensie vertonen. Montenegro zorgt voor de volledige tenuitvoerlegging van de bestaande bilaterale overeenkomsten die tot stand gekomen zijn op grond van het memorandum van overeenstemming met Servië en Montenegro (27 april 2001) en van de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (19 december 2006) (artikel 14).

Montenegro zal onderhandelingen starten met de landen die al een stabilisatie- en associatieovereenkomst gesloten hebben voor het sluiten van bilaterale overeenkomsten inzake regionale samenwerking. Die overeenkomsten moeten gesloten worden binnen twee jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst. Zij zijn een voorwaarde voor de verdere betrekkingen tussen de EU en Montenegro. Montenegro opent ook onderhandelingen met de andere landen van de regio zodra die een stabilisatie- en associatieovereenkomst gesloten hebben (artikel 15).

Montenegro streeft naar regionale samenwerking met de andere landen die bij het stabilisatie- en associatieproces betrokken zijn op sommige of alle beleidsdomeinen (artikel 16). Ook moet het de samenwerking versterken met landen die kandidaat zijn voor toetreding tot de EU. Het land moet onderhandelingen starten met Turkije om een overeenkomst te sluiten waarbij een vrijhandelszone ingesteld wordt (artikel 17).

Titel IV – Vrij verkeer van goederen (artikelen 18-48)

In de loop van een overgangsperiode van maximum vijf jaar brengen de partijen geleidelijk een vrijhandelszone tot stand, overeenkomstig de bepalingen van de overeenkomst, de GATT 1994 en de WTO. Daarbij houden zij rekening met specifieke eisen (artikel 18).

Hoofdstuk I – Industrieproducten

Het hoofdstuk is van toepassing op producten van oorsprong uit de Gemeenschap of uit Montenegro, vermeld in de hoofdstukken 25 tot en met 97 van de gecombineerde nomenclatuur, met uitzondering van de producten genoemd in bijlage 1, punt 1, onder ii), van de WTO-overeenkomst inzake de landbouw. De handel in producten die onder het Euratom-verdrag vallen, geschiedt in overeenstemming met de bepalingen van dat verdrag (artikel 19).

Douanerechten en kwantitatieve beperkingen bij invoer van industrieproducten uit Montenegro in de Gemeenschap worden afgeschaft bij de inwerkingtreding van de overeenkomst (artikel 20).

Artikel 21 gaat over douanerechten en kwantitatieve beperkingen bij invoer van industrieproducten uit de Gemeenschap in Montenegro. Kwantitatieve beperkingen worden afgeschaft bij de inwerkingtreding van de overeenkomst, maar de douanerechten worden voor sommige industrieproducten meteen afgeschaft en voor andere gebeurt dat geleidelijk volgens een bepaald tijdschema. Montenegro is bereid zijn douanerechten sneller te verlagen indien de algemene economische toestand en de situatie in de betrokken sector dat mogelijk maken (artikel 23).

Artikel 22 bepaalt dat de Gemeenschap en Montenegro bij de inwerkingtreding van de overeenkomst alle douanerechten en kwantitatieve beperkingen bij uitvoer afschaffen.

Hoofdstuk II – Landbouw en visserij

Artikel 24 bepaalt dat met 'landbouw- en visserijproducten' de producten bedoeld worden die vermeld zijn in de hoofdstukken 1 tot en met 24 van de gecombineerde nomenclatuur en in bijlage I bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw.

Volgens artikel 25 bevat protocol 1 de handelsregeling voor de daarin genoemde bewerkte landbouwproducten.

Bij de inwerkingtreding van de overeenkomst gaat de Gemeenschap over tot de afschaffing van alle kwantitatieve beperkingen en douanerechten die van toepassing zijn op de invoer van landbouwproducten uit Montenegro. Voor sommige producten wordt

wel een uitzondering gemaakt (artikel 26). Montenegro schaft bij de inwerkingtreding van de overeenkomst alle kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking af die van toepassing zijn op de invoer van landbouwproducten uit de Gemeenschap. Douanerechten worden afgeschaft (voor producten die vermeld worden in bijlage III, a), of geleidelijk verlaagd of verminderd tot 50% (voor producten die vermeld worden in bijlage III, b en c) (artikel 27).

Artikel 28 verwijst naar protocol 2 waarin de regeling voor wijn en gedistilleerde dranken beschreven wordt.

De artikelen 29 en 30 gaan over de afschaffing van kwantitatieve beperkingen en douanerechten die van toepassing zijn op de invoer van vis en visserijproducten, met dien verstande dat voor vis en visserijproducten die vermeld worden in de bijlagen IV en V, de in die bijlagen opgenomen bepalingen van toepassing zijn.

Artikel 31 bevat een herzieningsclausule die stelt dat de partijen binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst in de Stabilisatie- en associatieraad per product en op basis van passende wederkerigheid, de mogelijkheden onderzoeken om elkaar verdere concessies te verlenen teneinde de handel in landbouw- en visserijproducten te liberaliseren.

Volgens de vrijwaringsclausule in artikel 32 plegen de partijen overleg wanneer de invoer van producten waarvoor concessies verleend zijn, ernstige problemen veroorzaakt op de markt of voor de binnenlandse regelingen van een partij. In afwachting van een oplossing kan de betrokken partij de maatregelen treffen die zij noodzakelijk acht.

Montenegro beschermt de geografische aanduidingen van de Gemeenschap. Geografische aanduidingen van Montenegro kunnen in de Gemeenschap geregistreerd worden onder de voorwaarden zoals beschreven in verordening (EG) nr. 510/2006 van de Raad inzake de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen van landbouwproducten en levensmiddelen. Montenegro verbiedt het gebruik van de in de Gemeenschap beschermde namen voor vergelijkbare producten die niet voldoen aan de kenmerken van de geografische aanduiding en het weigert de registratie van handelsmerken in dergelijke gevallen. Handelsmerken die in Montenegro geregistreerd of gangbaar zijn en beschermde geografische aanduidingen die in de omgangstaal gebruikelijk zijn, mogen na 1 januari 2009 niet meer gebruikt worden (artikel 33).

Hoofdstuk III – Gemeenschappelijke bepalingen

Behoudens andersluidende bepalingen in dit hoofdstuk of in protocol 1 zijn de bepalingen van toepassing op de handel tussen de partijen in alle producten (artikel 34). Zij vormen in geen geval een belemmering voor de eenzijdige toepassing van gunstiger maatregelen door een partij (artikel 35).

Artikel 36 is een zogenaamde ‘standstill’-clausule: vanaf de inwerkingtreding van de overeenkomst kunnen geen nieuwe douaneheffingen, kwantitatieve beperkingen of maatregelen van gelijke werking ingevoerd worden, noch mogen de bestaande rechten of heffingen verhoogd worden. Die clausule vormt in geen enkel opzicht een beletsel voor de voortzetting van het landbouwbeleid van de partijen, noch voor het treffen van maatregelen in het kader van dat beleid, voor zover de invoerregeling in de bijlagen II tot en met V en protocol 1 daardoor niet beïnvloed worden.

Fiscale discriminatie tussen de producten van de partijen wordt verboden. De teruggave van binnenlandse indirecte belastingen voor producten die naar het grondgebied van een partij uitgevoerd worden, mag niet hoger zijn dan de daarop geheven indirecte belastingen (artikel 37). De bepalingen over de afschaffing van douanerechten bij invoer zijn eveneens van toepassing op douanerechten van fiscale aard (artikel 38).

De overeenkomst sluit het behoud of de oprichting van douane-unies, vrijhandelszones of regelingen voor grensverkeer niet uit, in zoverre de handelsbepalingen van deze overeenkomst er niet door gewijzigd worden. Tijdens de in artikel 21 vermelde overgangperiodes mag de overeenkomst geen invloed hebben op de tenuitvoerlegging van specifieke regelingen voor het goederenverkeer. De partijen overleggen in de Stabilisatie- en associatieraad over andere onderwerpen in verband met hun handelspolitiek ten aanzien van derde landen. Dergelijk overleg vindt plaats bij de toetreding van een derde land tot de Gemeenschap (artikel 39).

Verder bevat de titel over het vrij verkeer van goederen een antidumpingclausule (artikel 40), een algemene vrijwaringclausule (artikel 41), een clausule voor tekorten aan bepaalde goederen (artikel 42) die de partijen de kans geven om het hoofd te bieden aan specifieke moeilijkheden. Montenegro verbindt zich ertoe om met betrekking tot staatsmonopolies van commerciële aard discriminatie tussen EU-onderda-

nen en Montenegrijnse burgers inzake goederenvervoering weg te nemen (artikel 43).

Artikel 44 bepaalt dat de oorsprongsregels voor de toepassing van de overeenkomst vastgelegd zijn in protocol 3.

Volgens artikel 45 vormt de overeenkomst geen beletsel voor verbodsbepalingen of beperkingen ten aanzien van invoer, uitvoer of doorvoer, die gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde en de openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, de bescherming van het nationale artistieke, historische en archeologische erfgoed of de bescherming van de intellectuele, industriële en commerciële eigendom of regels betreffende goud en zilver. De verboden of beperkingen mogen echter geen middel zijn tot willekeurige discriminatie noch een verkapte beperking vormen van de handel tussen de partijen.

De partijen komen overeen dat administratieve samenwerking essentieel is voor de uitvoering van en de controle op de preferentiële behandeling en zij benadrukken dat zij zich zullen inzetten om onregelmatigheden en fraude in douanezaken te bestrijden. Indien een partij zich daaraan niet houdt, kan de andere partij de preferentiële regeling ten aanzien van de betrokken producten tijdelijk opschorten (artikel 46).

Indien de bevoegde overheden zich vergist hebben in het juist beheer van de preferentiële uitvoerregeling en met name in de toepassing van de bepalingen van protocol 3 betreffende de definitie van 'producten van oorsprong' en administratieve samenwerking, kan een partij de Stabilisatie- en associatieraad verzoeken de mogelijkheden van de goedkeuring van passende maatregelen te onderzoeken om de situatie op te lossen (artikel 47).

De toepassing van de overeenkomst laat de toepassing van de bepalingen van het Gemeenschapsrecht op de Canarische Eilanden onverlet (artikel 48).

Titel V – Verkeer van werknemers, vestiging, verrichten van diensten, kapitaal (artikelen 49-71)

Deze titel regelt de billijke behandeling door beide partijen van werknemers uit de andere partij die

legaal op het grondgebied verblijven, en ook de vestiging van vennootschappen.

Hoofdstuk I – Verkeer van werknemers

Artikel 49 bepaalt dat Montenegrijnse onderdanen die legaal tewerkgesteld zijn op het grondgebied van een lidstaat, niet mogen gediscrimineerd worden ten opzichte van de eigen burgers. Hun echtgeno(o)t(e) en kinderen hebben eveneens toegang tot de arbeidsmarkt. Voor seizoensarbeiders en werknemers die onder bilaterale overeenkomsten vallen, geldt die bepaling niet.

Artikel 50 stelt dat de werkgelegenheidsmogelijkheden die EU-lidstaten in het kader van bilaterale overeenkomsten verlenen aan Montenegrijnse werknemers, behouden blijven en zo mogelijk verbeterd worden. De overige lidstaten moeten het sluiten van dergelijke overeenkomsten overwegen. De Stabilisatie- en associatieraad onderzoekt na drie jaar of andere verbeteringen tot stand kunnen gebracht worden.

Artikel 51 legt regels vast voor de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels. Hierdoor worden bij een besluit van de Stabilisatie- en associatieraad bepalingen ingevoerd in verband met de verschillende uitkeringen.

Hoofdstuk II – Vestiging

Artikel 52 geeft een aantal begripsomschrijvingen zoals vennootschap, dochteronderneming, filiaal, vestiging, werkzaamheden, economische activiteiten, onderdanen en financiële diensten. Wat het internationale vervoer over zee betreft, zijn de bepalingen eveneens van toepassing op onderdanen van de EU-lidstaten of van Montenegro die buiten de Gemeenschap of Montenegro gevestigd zijn en op scheepvaartondernemingen die buiten de Gemeenschap of Montenegro gevestigd zijn en die bestuurd worden door onderdanen van een EU-lidstaat of Montenegro indien hun vaartuigen ingeschreven zijn in die lidstaat of in Montenegro.

Artikel 53 bepaalt dat Montenegro het opzetten van werkzaamheden door ondernemingen en onderdanen uit de Gemeenschap, moet vergemakkelijken. Daarbij mag het geen minder gunstige behandeling toekennen dan de behandeling die het toekent aan eigen ondernemingen of aan ondernemingen van derde

landen (met andere woorden: de meest gunstige van beide). Dezelfde regel geldt mutatis mutandis voor de activiteiten van dochtermaatschappijen en filialen. De Gemeenschap handelt op dezelfde manier ten opzichte van Montenegrijnse ondernemingen en hun dochterondernemingen en filialen. De beide partijen voeren geen nieuwe wettelijke regelingen of maatregelen in die discriminerend zijn. Vijf jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst stelt de Stabilisatie- en associatieraad de voorwaarden vast voor de uitbreiding van de bepalingen tot de vestiging van ondernamen van de partijen die economische activiteiten anders dan in loondienst wensen uit te oefenen. Dochterondernemingen en filialen van vennootschappen uit de Gemeenschap hebben het recht om vanaf de inwerkingtreding van de overeenkomst in Montenegro onroerende goederen te huren en te gebruiken en zij hebben hetzelfde recht om eigendomsrechten op onroerend goed te verwerven en te genieten en, wat betreft openbare goederen en goederen van algemeen belang, dezelfde rechten als Montenegrijnse vennootschappen wanneer dat noodzakelijk is voor de uitoefening van hun economische activiteiten.

Artikel 54 stelt dat ten aanzien van financiële diensten, de verdragsbepalingen geen beletsel vormen om beschermingsmaatregelen te treffen. Die maatregelen mogen door een partij echter niet aangewend worden om zich te onttrekken aan de verplichtingen die voortvloeien uit de overeenkomst.

Een aantal sectoren (luchtvervoer, binnenvaart en cabotage in het zeevervoer) worden uitgesloten van deze bepalingen (artikel 55).

Artikel 56 gaat over de toepassing van bijzondere regels voor de vestiging van filialen van vennootschappen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten.

De Stabilisatie- en associatieraad zal nagaan welke maatregelen nodig zijn voor de wederzijdse erkenning van diploma's teneinde de toegang tot en de uitoefening van gereguleerde activiteiten in het kader van vrije beroepen te vergemakkelijken (artikel 57).

Artikel 58 regelt de tewerkstelling van eigen ondernamen in ondernemingen die gevestigd zijn op het grondgebied van de andere partij (zogenaamd 'personeel met een sleutelpositie'). De geldigheidsduur van de verblijfs- en werkvergunningen van die werknemers is beperkt tot de periode waarin zij als zodanig werkzaam zijn.

Hoofdstuk III – Het verlenen van diensten

De partijen treffen de nodige maatregelen om geleidelijk het verlenen van diensten toe te laten door ondernemingen of ondernamen die gevestigd zijn in een andere partij dan die waar de ontvanger van de diensten gevestigd is (artikelen 59 en 60). Met betrekking tot de transportsector worden specifieke regelingen getroffen (artikel 61).

Hoofdstuk IV – Betalings- en kapitaalverkeer

De artikelen 62 en 63 stellen dat de partijen zich verbinden tot het bevorderen van vrij betalings- en kapitaalverkeer in vrij omwisselbare valuta, overeenkomstig artikel VIII van de statuten van het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Montenegro staat de verwerving van onroerende goederen door ondernamen van de EU-lidstaten toe. In uitzonderlijke gevallen mogen de partijen gedurende een beperkte periode vrijwaringmaatregelen treffen ten aanzien van het kapitaalverkeer indien die maatregelen absoluut noodzakelijk zijn.

Volgens artikel 64 moeten de partijen tijdens het eerste jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst, maatregelen treffen om de voorwaarden tot stand te brengen voor de verdere geleidelijke toepassing van de communautaire regelgeving betreffende het vrij verkeer van kapitaal. Aan het einde van het tweede jaar na de inwerkingtreding gaat de Stabilisatie- en associatieraad na op welke wijze de communautaire regelgeving betreffende het kapitaalverkeer in Montenegro volledig kan toegepast worden.

Hoofdstuk V – Algemene bepalingen

Artikel 65 stelt dat de bepalingen van toepassing zijn onder voorwaarde van de beperkingen die gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid. Zij zijn niet van toepassing op activiteiten die verband houden met de uitoefening van het openbaar gezag.

Artikel 66 bepaalt dat geen enkele bepaling de partijen belet hun wetten en voorschriften betreffende toelating en verblijf, werkgelegenheid, arbeidsvoorwaarden, vestiging van natuurlijke personen en het verrichten van diensten toe te passen, met name wat betreft verblijfsvergunningen, mits die toepassing

de voordelen die voortvloeien uit een bepaling niet tenietdoet of beperkt.

Vennootschappen die gezamenlijk door Montenegrijnse en communautaire vennootschappen of onderdanen bestuurd worden en hun exclusieve eigendom zijn, vallen eveneens onder de bovenvermelde bepalingen (artikel 67).

Volgens artikel 68 is de meestbegunstigingsbehandeling niet van toepassing op belastingvoordelen in het kader van overeenkomsten ter voorkoming van dubbele belastingheffing of andere fiscale bepalingen. Geen enkele bepaling staat maatregelen ter voorkoming van belastingvlucht of -ontduiking in de weg.

Artikel 69 stelt dat de partijen beperkende maatregelen zoveel mogelijk moeten vermijden. Indien de betalingsbalans in gevaar komt, kunnen de Gemeenschap of Montenegro beperkende maatregelen treffen in overeenstemming met de WTO-overeenkomst. Die maatregelen mogen geen betrekking hebben op overmakingen in verband met investeringen.

Artikel 70 geeft aan dat de bepalingen geleidelijk aangepast worden, met name in het licht van de eisen die gesteld worden in artikel V van de GATS.

Volgens artikel 71 vormen de bepalingen geen beletsel om maatregelen te treffen die nodig zijn om te voorkomen dat maatregelen ten aanzien van de toegang van derde landen tot de markt, ontdoken worden via de bepalingen van de overeenkomst.

Titel VI – Harmonisatie van wetgeving, rechtshandhaving en mededingingsregels (artikelen 72-79)

Montenegro zal het nodige doen om vanaf de datum van inwerkingtreding van de overeenkomst zijn huidige en toekomstige wetgeving geleidelijk in overeenstemming te brengen met het ‘acquis’ van de Gemeenschap. Die aanpassing wordt tijdens de overgangperiode geleidelijk uitgebreid tot alle genoemde onderdelen van het ‘acquis’ van de Gemeenschap. In eerste instantie wordt de nadruk gelegd op de interne markt en andere handelsaspecten zoals mededingingsrecht, intellectuele eigendom en de bescherming van gegevens. In een later stadium komen de andere sectoren aan bod. Montenegro stelt ook de voorwaarden vast voor het toezicht op de tenuitvoerlegging van de aanpassing van de wetgeving en de rechtshandhavingmaatregelen die moeten getroffen worden (artikel 72).

Artikel 73 gaat over bepalingen betreffende de concurrentie en andere economische aspecten. Overeenkomsten die mededinging verhinderen, beperken of vervalsen, misbruik van een machtspositie en steunmaatregelen die de mededinging vervalsen, zijn niet verenigbaar met de overeenkomst. Handelwijzen die in strijd zijn met het artikel, worden beoordeeld aan de hand van criteria die voortvloeien uit de toepassing van de mededingingsregels die gelden in de Gemeenschap. Montenegro stelt binnen het jaar na de inwerkingtreding een overheidsinstantie in die onafhankelijk kan optreden. Montenegro stelt een volledig overzicht op van de steunmaatregelen die vóór de oprichting van die instantie ingesteld zijn en past deze steunmaatregelen binnen vier jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst aan. De partijen dragen zorg voor transparantie inzake overheidssteun. In protocol 5 worden de regels vastgesteld voor staatssteun in de staalindustrie in geval van steun voor herstructurering. De nadruk ligt op het uitzonderlijk karakter van die steun.

Volgens artikel 74 past Montenegro, uiterlijk aan het einde van het derde jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst, de beginselen van het verdrag tot oprichting van de Gemeenschap toe op overheidsondernemingen en ondernemingen waaraan speciale of exclusieve rechten toegekend zijn. De speciale rechten van overheidsondernemingen tijdens de overgangperiode omvatten niet de mogelijkheid tot instelling van kwantitatieve beperkingen of maatregelen van gelijke werking op de invoer in Montenegro.

In artikel 75 bevestigen de partijen het belang dat zij hechten aan de bescherming van intellectuele, industriële en commerciële eigendomsrechten. Montenegro zal binnen de vijf jaar na de inwerkingtreding zorgen dat zijn bescherming hetzelfde niveau bereikt als die in de Gemeenschap en het zal toetreden tot de multilaterale overeenkomsten dienaangaande. Problemen worden eventueel voorgelegd aan de Stabilisatie- en associatieraad.

Artikel 76 gaat over overheidsopdrachten. De partijen streven naar het openstellen van de aanbesteding van overheidsopdrachten op basis van non-discriminatie en wederkerigheid, vooral in het kader van de WTO. Montenegrijnse vennootschappen krijgen vanaf de inwerkingtreding toegang tot aanbestedingsprocedures in de Gemeenschap terwijl vennootschappen uit de Gemeenschap toegang krijgen tot de procedures in Montenegro. De vennootschappen genieten daarbij een behandeling die niet minder gunstig is dan de behandeling van de eigen vennootschappen. Op de

vestiging, de activiteiten en de verlening van diensten, alsmede de werkgelegenheid en het verkeer van werknemers in verband met de uitvoering van overheidsopdrachten, zijn de artikelen 49 tot en met 64 van toepassing.

Montenegro verbindt zich ertoe zijn wetgeving geleidelijk aan te passen aan de technische regelgeving van de Gemeenschap en de Europese procedures voor normalisatie, metrologie, accreditering en conformiteitsbeoordeling (artikel 77) en om zijn wetgeving inzake de consumentenbescherming te harmoniseren met die van de Gemeenschap (artikel 78). Montenegro moet ook zijn wetgeving inzake arbeidsomstandigheden en meer bepaald op het vlak van gezondheid en veiligheid op het werk en gelijke kansen, geleidelijk aanpassen aan die van de Gemeenschap (artikel 79).

Titel VII – Justitie, vrijheid en veiligheid (artikelen 80-87)

Artikel 80 stelt dat de partijen bijzondere aandacht besteden aan de consolidering van de rechtsstaat en de institutionele versterking op alle niveaus. De samenwerking is gericht op de versterking van de onafhankelijkheid van het justitiële apparaat en de verbetering van de doeltreffendheid daarvan, de verbetering van het functioneren van de politie en andere rechtshandhavinginstanties, het voorzien in adequate opleiding en bestrijding van corruptie en de georganiseerde misdaad.

Volgens artikel 81 zal Montenegro zijn wetgeving inzake bescherming van persoonsgegevens aanpassen aan de Gemeenschapswetgeving en de internationale wetgeving op het vlak van privacy en zal het onafhankelijke toezichthoudende organen oprichten.

De partijen werken samen op het vlak van visa, grenscontrole, asiel en migratie. De samenwerking is gebaseerd op wederzijds overleg en nauwe coördinatie en zij bevat ook technische en administratieve bijstand (artikel 82).

Artikel 83 gaat over de samenwerking met het oog op preventie en controle van illegale immigratie. Specifieke procedures voor de overname van eigen onderdanen, onderdanen van derde landen en staatlozen worden vastgesteld in het kader van de overeenkomst tussen de Gemeenschap en Montenegro inzake de

overname van personen die zonder vergunning op het grondgebied verblijven. Montenegro zal overnameovereenkomsten sluiten met de andere landen van het stabilisatie- en associatieproces.

De partijen werken samen om te voorkomen dat hun financiële systemen gebruikt worden voor het witwassen van de opbrengsten uit criminele activiteiten in het algemeen en drugsmisdrijven in het bijzonder, alsook voor de financiering van het terrorisme (artikel 84). Zij werken eveneens samen in de aanpak van de drugsproblematiek (artikel 85), de bestrijding van georganiseerde misdaad en andere activiteiten (artikel 86) en de bestrijding van terrorisme (artikel 87).

Titel VIII – Samenwerkingsbeleid (artikelen 88-114)

De Gemeenschap en Montenegro werken nauw samen om de economische en sociale ontwikkeling van Montenegro te bevorderen waarbij de milieuaspecten in het beleid geïntegreerd worden. Het samenwerkingsbeleid moet in een regionaal samenwerkingskader geïntegreerd worden. Bijzondere aandacht gaat naar maatregelen die de samenwerking tussen Montenegro en zijn buurlanden bevorderen (artikel 88).

De samenwerking vindt plaats op het vlak van:

- het economisch beleid en de handelspolitiek: de Gemeenschap kan Montenegro helpen om een functionerende markteconomie tot stand te brengen en het Montenegrijns beleid geleidelijk aan te passen aan het op stabiliteit gericht beleid in het kader van de Economische en Monetaire Unie (artikel 89);
- de statistieken: de samenwerking is gericht op de ontwikkeling van een efficiënt en duurzaam statistisch stelsel (artikel 90);
- het bank- en verzekeringswezen en andere financiële diensten (artikel 91);
- interne controle van de overheidsfinanciën en externe boekhoudkundige controle; de samenwerking moet zich ook richten op de oprichting en versterking van centrale harmonisatie-eenheden voor financieel beheer, financiële controle en interne boekhoudkundige controle (artikel 92);

- de stimulering en bescherming van investeringen die moet zorgen voor het scheppen van een gunstig investeringsklimaat (artikel 93);
- de industrie: het doel is de particuliere sector zodanig te versterken dat de bescherming van het milieu gewaarborgd wordt (artikel 94);
- het midden- en kleinbedrijf: er wordt onder andere rekening gehouden met de beginselen die vastgelegd zijn in het Europees handvest voor kleine ondernemingen (artikel 95);
- het toerisme: voornamelijk gericht op de intensivering van de informatiestroom over toerisme en op de deelname van Montenegro aan belangrijke Europese organisaties voor toerisme; ook worden de mogelijkheden onderzocht voor gemeenschappelijke activiteiten, de versterking van de samenwerking tussen de toeristische sector, deskundigen, regeringen en overheidsinstanties en kennisoverdracht (artikel 96);
- de landbouw en de agro-industriële sector: gericht op de modernisering en herstructurering van de Montenegrijnse landbouw en levensmiddelensector (artikel 97);
- de visserij: de mogelijkheid wordt onderzocht om gebieden van wederzijds belang aan te wijzen waarop samenwerking voor beide partijen voordeel zou opleveren (artikel 98);
- douane: gericht op het waarborgen van de naleving van bepalingen die op handelsgebied moeten ingevoerd worden en op het aanpassen van het Montenegrijns douanesysteem aan dat van de Gemeenschap (artikel 99);
- belastingen: gericht op de verdere hervorming van het belastingstelsel en de herstructurering van de belastingdienst teneinde de efficiëntie van de belastinginning te verbeteren en belastingfraude te bestrijden; de samenwerking richt zich ook op het vergroten van de transparantie en het bestrijden van corruptie (artikel 100);
- sociale zaken: de nadruk wordt gelegd op de hervorming van het Montenegrijns werkgelegenheidsbeleid en op de aanpassing van het socialezekerheidsstelsel en de wetgeving inzake arbeidsvoorwaarden en gelijke kansen voor vrouwen, gehandicapten en mensen die behoren tot een minderheid, alsook op de verbetering van de bescherming van de gezondheid en de veiligheid van werknemers (artikel 101);
- onderwijs en opleiding: de partijen willen het peil verhogen van het algemeen en het beroepsonderwijs, de beroepsopleiding, het jongerenbeleid en het jongerenwerk; de verwezenlijking van de doelstellingen van de verklaring van Bologna is een prioriteit voor het hoger onderwijs; de partijen streven er ook naar dat iedereen gelijke toegang heeft tot alle onderwijsniveaus (artikel 102);
- cultuur: het verhogen van het wederzijds begrip en het wederzijds respect voor personen, gemeenschappen en volkeren en de bevordering van de culturele diversiteit in het kader van het UNESCO-verdrag, staan voorop (artikel 103);
- de audiovisuele sector: de partijen stimuleren coproducties voor film en televisie, werken programma's uit voor de opleiding van journalisten en andere personen die in de media werkzaam zijn en verlenen technische bijstand voor publieke en particuliere media (artikel 104);
- de informatiemaatschappij: er wordt steun verleend voor de geleidelijke aanpassing van het beleid en de wetgeving van Montenegro aan die van de Gemeenschap; de partijen werken ook samen met het oog op de verdere ontwikkeling van de informatiemaatschappij in Montenegro (artikel 105);
- netwerken en diensten voor elektronische communicatie: het is de bedoeling dat Montenegro drie jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst het communautaire 'acquis' overneemt (artikel 106);
- informatie en communicatie: prioriteit wordt gegeven aan programma's die het publiek basisinformatie over de Gemeenschap verstrekken en de professionele kringen in Montenegro voorzien van meer gespecialiseerde informatie (artikel 107);
- vervoer: de samenwerking is gericht op de herstructurering en modernisering van het Montenegrijns vervoerssysteem, de verbetering van het vrij verkeer van reizigers en goederen, de verbetering van de toegang tot de vervoersmarkt en de vervoersvoorzieningen met inbegrip van havens en luchthavens, de ondersteuning van de ontwikke-

ling van multimodale infrastructuurvoorzieningen in verband met de voornaamste trans-Europese netwerken, met name ter versterking van regionale verbindingen, de opstelling van exploitatienormen en de ontwikkeling van een vervoerssysteem dat compatibel is met dat in de Gemeenschap en daarop aansluit, evenals een betere bescherming van het milieu in de context van het vervoer (artikel 108);

- energie: de samenwerking is gericht op prioritaire gebieden die verband houden met het communautaire ‘acquis’ op milieugebied en gebaseerd op het regionaal verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap (artikel 109);
- nucleaire veiligheid: de samenwerking kan de verbetering van de wet- en regelgeving inzake stralingsbescherming, nucleaire veiligheid, kernmateriaalboekhouding en controle daarop omvatten naast het bevorderen van het sluiten van overeenkomsten over de kennisgeving en de uitwisseling van informatie bij nucleaire ongevallen (artikel 110);
- het milieu: de partijen ontwikkelen en versterken hun samenwerking om de achteruitgang van het milieu te bestrijden en te starten met de verbetering van het milieu met het oog op duurzame ontwikkeling; bijzondere aandacht gaat naar de ratificatie en de tenuitvoerlegging van het protocol van Kyoto (artikel 111);
- onderzoek en technologische ontwikkeling: de partijen bevorderen de samenwerking op het gebied van civiel wetenschappelijk onderzoek en technologische ontwikkeling waarbij rekening gehouden wordt met de beschikbaarheid van hulpmiddelen en een adequate toegang tot elkaars programma’s en erop toegezien wordt dat intellectuele, industriële en commerciële eigendomsrechten goed beschermd worden (artikel 112);
- regionale en plaatselijke ontwikkeling: speciale aandacht wordt geschonken aan grensoverschrijdende, internationale en interregionale samenwerking (artikel 113);
- openbaar bestuur: er wordt ondersteuning verleend aan de invoering van een rechtsstaat in Montenegro, het juist functioneren van de staatsinstellingen en de vlotte ontwikkeling van de verhoudingen tussen de EU en Montenegro; de

samenwerking is vooral gericht op institutionele opbouw en eerlijke wervings- en selectieprocedures, personeelsbeheer en loopbaanontwikkeling voor ambtenaren, permanente vorming en de bevordering van ethisch openbaar bestuur (artikel 114).

Titel IX – Financiële samenwerking (artikelen 115-118)

Montenegro komt in aanmerking voor financiële steun van de Gemeenschap in de vorm van subsidies en leningen waaronder leningen van de Europese Investeringsbank (EIB). De bijstand moet bijdragen tot democratische, economische en institutionele hervormingen (artikel 115). De bijstand in de vorm van subsidies wordt gedekt door operationele maatregelen die bij een verordening van de Raad ingesteld worden binnen een indicatief meerjarencader. De bijstand kan betrekking hebben op alle samenwerkings terreinen (artikel 116). Bij wijze van uitzondering kan op verzoek van Montenegro en in overleg met de internationale financiële instellingen, macrofinanciële bijstand verleend worden onder bepaalde voorwaarden en met inachtneming van de beschikbaarheid van alle financiële middelen (artikel 117). De partijen zien erop toe dat de bijdragen van de Gemeenschap verstrekt worden in nauwe coördinatie met andere financieringsbronnen (artikel 118).

Titel X – Institutionele, algemene en slotbepalingen (artikelen 119-139)

De partijen richten een Stabilisatie- en associatieraad op, die moet toezien op de tenuitvoerlegging van de overeenkomst en die zich kan buigen over eender welk onderwerp van wederzijds belang (artikel 119). De Stabilisatie- en associatieraad bestaat enerzijds uit leden van de Raad en de Commissie en anderzijds uit Montenegrijnse regeringsleden. Hij komt regelmatig bijeen en wordt beurtelings voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Gemeenschap en van Montenegro (artikel 120). Hij kan besluiten treffen binnen de toepassingsfeer van de overeenkomst en voor de in de overeenkomst vermelde gevallen. De besluiten zijn bindend. De Stabilisatie- en associatieraad kan ook passende aanbevelingen doen (artikel 121).

De Stabilisatie- en associatieraad wordt bij de vervulling van zijn taken bijgestaan door een Stabilisatie- en associatiecomité (artikel 122). Het Stabilisatie- en

associatiecomité kan vóór het einde van het eerste jaar na de inwerkingtreding van de overeenkomst, subcomités oprichten voor de adequate uitvoering van de overeenkomst (artikel 123). De Stabilisatie- en associatieraad kan ook besluiten andere speciale comités of lichamen op te richten (artikel 124). Er wordt ook een Parlementair Stabilisatie- en associatiecomité opgericht, waarin vertegenwoordigers van het Europees Parlement en van het Montenegrijns parlement van gedachten kunnen wisselen (artikel 125).

Artikel 126 stelt dat de partijen ervoor zorgen dat natuurlijke- en rechtspersonen van de andere partij toegang krijgen tot de bevoegde gerechtelijke en administratieve overheden om hun individuele- en eigendomsrechten te verdedigen.

Volgens artikel 127 kan elke partij maatregelen treffen die:

- zij nodig acht om te beletten dat informatie die tegen haar vitale veiligheidsbelangen indruist, onthuld wordt;
- verband houden met de productie van of de handel in wapens, munitie of oorlogsmateriaal of met onderzoek, ontwikkeling of productie die absoluut vereist zijn voor defensiedoeleinden;
- zij van vitaal belang acht voor haar eigen veiligheid in geval van binnenlandse onlusten of oorlog.

Artikel 128 bepaalt dat de regelingen die beide partijen ten opzichte van elkaar toepassen, geen aanleiding mogen geven tot onderlinge discriminatie van hun onderdanen of vennootschappen.

De partijen treffen de maatregelen die vereist zijn om aan hun verplichtingen krachtens de overeenkomst te voldoen en zij zien erop toe dat de doelstellingen bereikt worden. De partijen leggen geschillen over de toepassing of de interpretatie van de overeenkomst voor aan de Stabilisatie- en associatieraad. In dat geval geldt artikel 130 en eventueel protocol 7. Indien een partij van mening is dat de andere partij een verplichting niet nakomt, kan zij passende maatregelen treffen. Alvorens zij dat doet, verstrekt zij de Stabilisatie- en associatieraad alle nodige informatie (artikel 129).

Artikel 130 regelt de beslechting van geschillen over de interpretatie of de tenuitvoerlegging van de overeenkomst. De partijen streven naar een oplossing door overleg binnen de Stabilisatie- en associatieraad. Zolang een geschil niet opgelost is, wordt het tijdens elke vergadering van de Stabilisatie- en associatieraad besproken tenzij de in protocol 7 beschreven arbitrageprocedure ingeleid is. Een geschil wordt geacht beslecht te zijn als de Stabilisatie- en associatieraad een bindend besluit getroffen heeft of verklaard heeft dat het geschil niet langer bestaat. Een geschil kan ook besproken worden in het Stabilisatie- en associatiecomité of een ander relevant comité of orgaan. Voor vraagstukken die onder protocol 7 vallen, kan een partij het geschil voor arbitrage voorleggen overeenkomstig het protocol wanneer de partijen er niet in slagen binnen twee maand een oplossing te vinden.

De overeenkomst doet geen afbreuk aan de rechten die verleend worden bij bestaande overeenkomsten tussen één of meer lidstaten, enerzijds, en Montenegro, anderzijds (artikel 131).

In protocol 8 worden de algemene beginselen vastgesteld voor de deelname van Montenegro aan communautaire programma's. De bijlagen en protocollen vormen een integrerend onderdeel van de overeenkomst (artikel 132).

De overeenkomst wordt gesloten voor onbepaalde duur. Elke partij kan de overeenkomst opzeggen door de andere partij te notificeren. Zes maanden na een dergelijke notificatie houdt de overeenkomst op van toepassing te zijn. Elke partij kan de overeenkomst met onmiddellijke ingang schorsen als de andere partij een essentieel element van de overeenkomst schendt (artikel 133).

Onder 'partijen' wordt verstaan de Gemeenschap, of haar lidstaten, of de Gemeenschap en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Montenegro, anderzijds (artikel 134).

Volgens artikel 135 is de overeenkomst van toepassing op het grondgebied waarop de verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschap en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie van toepassing zijn, enerzijds, en op het grondgebied van Montenegro, anderzijds.

De secretaris-generaal van de Raad is depositaris van de overeenkomst (artikel 136).

De overeenkomst is opgesteld in alle officiële talen van de partijen. Alle teksten zijn gelijkelijk authentiek (artikel 137). De overeenkomst wordt door de partijen volgens hun eigen procedures goedgekeurd en treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand die volgt op de datum waarop de partijen elkaar ervan in kennis stellen dat hun procedures afgerond zijn (artikel 138).

Interimovereenkomst

Artikel 139 stelt dat in afwachting van de voltooiing van de procedures, de bepalingen van sommige gedeelten van de overeenkomst, met name inzake het vrij verkeer van goederen en de relevante bepalingen inzake vervoer, door middel van een interimovereenkomst ten uitvoer gelegd worden.

Bijlagen

Bijlage I gaat over tariefconcessies van Montenegro voor industrieproducten van de Gemeenschap (bedoeld in artikel 21).

Bijlage II geeft een omschrijving van de in artikel 26.3 bedoelde producten van de categorie ‘baby beef’.

Bijlage III behandelt tariefconcessies voor primaire landbouwproducten van oorsprong uit de Gemeenschap (bedoeld in artikel 27, lid 2, a, b en c).

Bijlage IV regelt de concessies van de Gemeenschap voor visserijproducten uit Montenegro (producten bedoeld in artikel 29, lid 2).

Bijlage V geeft een opsomming van concessies van Montenegro voor visserijproducten uit de Gemeenschap (bedoeld in artikel 30, lid 2).

Bijlage VI regelt de vestiging van financiële diensten (bedoeld in titel V, hoofdstuk II).

Bijlage VII over de intellectuele, industriële en commerciële eigendomsrechten geeft onder andere een overzicht van de multilaterale overeenkomsten of verdragen waarvan de verplichtingen door de partijen nageleefd worden (bedoeld in artikel 75).

Protocolen

Protocol 1 gaat over de handel tussen de Gemeenschap en Montenegro in bewerkte landbouwproducten. In de bijlagen worden de rechten weergegeven die bij invoer in de ene partij van toepassing zijn op goederen van oorsprong uit de andere partij.

Protocol 2 behandelt de wederzijdse preferentiële handelsconcessies voor bepaalde wijnen en de wederzijdse erkenning, bescherming en controle van benamingen van wijnen, gedistilleerde dranken en gearomatiseerde wijnen. Bij dit protocol zijn 2 bijlagen gevoegd. In bijlage I staat de overeenkomst tussen de Gemeenschap en Montenegro betreffende wederzijdse preferentiële handelsconcessies voor bepaalde wijnen. Bijlage II bevat de overeenkomst betreffende de wederzijdse erkenning, bescherming en controle van benamingen van wijnen, gedistilleerde dranken en gearomatiseerde wijnen. De aanhangsels bij deze bijlage hebben betrekking op respectievelijk de lijst van beschermde benamingen, de lijst van traditionele uitdrukkingen en kwaliteitstermen voor wijn in de Gemeenschap en de lijst van contactpunten. De wijnen uit Vlaanderen die voorkomen op de lijst van beschermde benamingen (aanhangel 1) zijn:

- Hagelandse wijn, Haspengouwse wijn, Heuvelandse wijn en Vlaamse mousserende kwaliteitswijn als in bepaalde gebieden voortgebrachte kwaliteitswijnen;
- Vlaamse landwijn als tafelwijn met een geografische aanduiding.

Protocol 3 geeft een definitie van het begrip ‘producten van oorsprong’ en het betreft ook regelingen voor administratieve samenwerking in verband met de toepassing van de overeenkomst tussen de Gemeenschap en Montenegro. In de bijlagen bij dit protocol staan:

- de lijst van be- of verwerkingen die moeten uitgevoerd worden ten aanzien van niet van oorsprong zijnde materialen, teneinde het vervaardigde product het karakter van product van oorsprong te verlenen;
- modellen van het certificaat inzake goederenverkeer EUR.1 en aanvraag van een certificaat inzake goederenverkeer EUR.1;
- de tekst van de factuurverklaring;

- producten die uitgesloten worden van de cumulatieve waarin voorzien is in de artikelen 3 en 4.

Ten slotte zijn er nog gemeenschappelijke verklaringen over Andorra en San Marino.

Protocol 4 gaat over het vervoer over land.

Protocol 5 behandelt de staatssteun voor de ijzer- en staalindustrie in Montenegro.

Protocol 6 betreft de wederzijdse administratieve bijstand in douanezaken.

Protocol 7 bevat de beslechting van geschillen.

Protocol 8 beschrijft de algemene beginselen voor de deelname van Montenegro aan communautaire programma's.

Slotakte

De gevolmachtigden van de EU-lidstaten, de Europese Gemeenschap, de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en de Republiek Montenegro keuren de overeenkomst, de bijlagen en de protocollen goed. Bij de slotakte zijn twee verklaringen gevoegd: een gemeenschappelijke verklaring betreffende de intellectuele, industriële en commerciële eigendommen (artikel 75 van de overeenkomst) en een verklaring van de Gemeenschap en haar lidstaten over de toekenning van handelsmaatregelen en douanerechten.

III. PROCEDUREVERLOOP

1. Gemengd karakter en ondertekening van de overeenkomst

Het gemengd karakter naar Belgisch recht werd op 19 december 2006 vastgelegd tijdens de vergadering van de Werkgroep 'Gemengde Verdragen' (WGV), adviesorgaan van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid (ICBB). Er worden bevoegdheden uitgeoefend van zowel de federale overheid als van de gemeenschappen, de gewesten en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. De gemeenschappen zijn onder meer bevoegd voor de samenwerking op het vlak van onderwijs en vorming, cultuur en audiovisuele middelen, terwijl de bevoegdheden van de gewesten onder meer gesitueerd zijn in de samenwerking inzake landbouw, transport, energie en leefmilieu.

Tijdens de vergadering van de WGV werd ook beslist de overeenkomst te laten ondertekenen volgens ondertekeningformule 3 van de ICBB, dit wil zeggen één enkele handtekening in naam van het Koninkrijk België doch met vermelding van al de betrokken entiteiten onder de handtekening. Dit is de gebruikelijke formule voor de ondertekening door België van verdragen tussen de EG en derde landen.

De overeenkomst werd op 15 oktober 2007 in Luxemburg ondertekend.

2. Advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SAR iV)

In zijn briefadvies van 19 maart 2008 sluit de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen zich aan bij het ontwerp van regeringsbeslissing. De Raad wijst daarbij op het belang van stabilisatie- en associatieovereenkomsten, het feit dat de in die overeenkomsten vervatte samenwerking ook slaat op domeinen waarvoor het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap bevoegd zijn en het belang dat Vlaanderen hecht aan een goede samenwerking met de Westelijke Balkan.

3. Advies van de Raad van State

De Raad van State bracht advies uit op 6 maart 2008 en maakte daarin geen inhoudelijke opmerkingen. Wat de vormvereisten betreft, merkt de Raad van State op dat over het ontwerp van instemmingsdecreet nog het advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen ingewacht wordt. Indien dat advies aanleiding zou geven tot een wijziging van de aan de Raad van State voorgelegde tekst van het ontwerp van decreet, zouden de gewijzigde bepalingen opnieuw moeten voorgelegd worden aan de Raad van State.

Het advies dat de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen op 19 maart 2008 uitbracht, gaf geen aanleiding tot een wijziging van het ontwerp van instemmingsdecreet.

4. Inwerkingtreding

Overeenkomstig artikel 138 treedt de overeenkomst in werking op de eerste dag van de tweede maand die volgt op de datum waarop de partijen elkaar ervan in kennis gebracht hebben dat hun interne procedures afgerond zijn.

De partijen sloten ook een interimovereenkomst die bepaalt dat in afwachting van de inwerkingtreding van de overeenkomst, de bepalingen betreffende het vrij verkeer van goederen en de relevante bepalingen inzake vervoer al op een vroegere datum uitgevoerd worden. Die interimovereenkomst behoort uitsluitend tot de bevoegdheid van de Gemeenschap en moet dus enkel door de Europese Commissie en Montenegro geratificeerd te worden. Zij treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand die volgt op de datum waarop de laatste akte van bekrachtiging of goedkeuring neergelegd is.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

*De Vlaamse minister van Bestuurszaken,
Buitenlands Beleid, Media en Toerisme,*

Geert BOURGEOIS

VOORONTWERP

**Ontwerp van decreet houdende instemming met
de stabilisatie- en associatieovereenkomst tussen
de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en
de republiek Montenegro, anderzijds, en de slotakte,
ondertekend in Luxemburg op 15 oktober 2007**

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschaps- en een gewestaangelegenheid.

Art. 2. De stabilisatie- en associatieovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de republiek Montenegro, anderzijds, en de slotakte, ondertekend in Luxemburg op 15 oktober 2007, zullen volkomen gevolg hebben.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid,
Media en Toerisme,

Geert BOURGEOIS

ONTWERP VAN DECREET

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

De stabilisatie- en associatieovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de republiek Montenegro, anderzijds, en de slotakte, ondertekend in Luxemburg op 15 oktober 2007, zullen volkomen gevolg hebben.

Brussel, 19 september 2008.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

*De Vlaamse minister van Bestuurszaken,
Buitenlands Beleid, Media en Toerisme,*

Geert BOURGEOIS
